

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת עבודה זרה כ"ב-כ"ח

בס"ד, כ"ו אלול תש"ע

גליון מס' 589

השבוע בגליון

- הגשת מאכל ליהודי המחמיר על עצמו שלא לאכלו
- שני מרכיבים שונים במצוות "לפני עור"
- פרה חומה, סוסים אדומים ושיער ירוק
- מעללי הצנזורה - "שומר עכו"ם קדוש" ... ועוד
- עכו"ם שאינו עובד כוכבים

- וועל בריתך שחתמת בכשרונך
- מהו הנוסח של ברכת קידוש ה'?
- שאלתו המרטיטה של יהודי קדוש
- הנמלט מן הגרדום, קיים מצוות קידוש ה'?
- הנשרפים באש אינם מרגישים כאב!

מסירות נפש על שינוי דברי תורה

דף כב/א אין מעמידין

הגשת מאכל ליהודי המחמיר על עצמו שלא לאכלו

כידוע, בנושאים הלכתיים רבים נחלקו רבותינו הפוסקים ולא הגיעו לכלל הכרעה, ובחלק מן המקרים הללו רשאי אדם לנהוג כשיטת המקילים. בקשר לכך כתב מהרלב"ח (סי' קכ"א, והובא בש"ך יו"ד ק"ט ס"ק כ'), כי ראובן המקל בדבר מסויים, כגון במאכל, אינו רשאי להגישו לפני שמעון המחמיר על עצמו בהלכה זו בלא להודיעו על טיב המאכל.

לכאורה, אם הסיוע לשמעון לאכול דבר-מה שהוא מחמיר על עצמו שלא לאכלו, נחשב כעבירה, כיצד נמוגה עבירה זו בשל ידיעתו של שמעון? הרי אסור לסייע לזולת לעבור על איסור, גם אם הלה צועד לקראתו בעיניים פקוחות? הגאון רבי ברוך שמואל דויטש שליט"א מבאר זאת באופן נפלא ("ברכת כהן" עה"ת סי' ס"ב), כלהלן.

מסכתנו עוסקת פעמים אחדות בציווי התורה (ויקרא יט/יד) "ולפני עור לא תתן מכשול". ציווי זה כולל בתוכו שני איסורים נפרדים: א. להכשיל בעבירה את הזולת, הן יהודים והן עכו"ם - באחת משבע מצוות בני נח. ב. הענקת עצה שאינה הוגנת.

שני מרכיבים שונים במצוות "לפני עור": האחרונים (שו"ת "אחיעזר" ח"ג סי' ס"ה ס"ק ט'; "חזון איש" יו"ד ס"ב ס"ק ז', ועוד) מבארים, כי הגדרתם השונה של שני איסורים אלו נעוצה במהותם. האיסור להעניק עצה שאינה הוגנת לאחר נכלל במצוות שבין אדם לחבירו, אשר בהם נצטוונו שלא להרע לזולת. לפיכך, אין להוליך שולל את הזולת, ואין להביאו לידי מצב שלא היה רוצה בו. לעומת זאת, האיסור להכשיל את הזולת באיסור, הוא מן המצוות שבין אדם למקום - באיסור זה ציווה הקב"ה על כל בראויו, לבל יגרמו לריבוי עבירות בעולמו, והעושה כן נחשב כשותף בעשיית העבירה. לפיכך, מחד גיסא אסור לסייע לזולת בעשיית מעשה עבירה, אף שהלה מודע לכך שהוא עומד לחטוא, ומאידך גיסא, אין כל איסור לסייע לזולת לבצע מעשה שאינו מטיב עמו, כאשר הלה מודע לכך וחספז בכל זאת בעשיית המעשה.

כאשר נבחן את המקרה שבו אנו עוסקים נמצא, כי ראובן אינו נחשב כמי שמכשיל את שמעון באיסור, שהרי ציווי התורה "ולפני עור" קובע, שהמכשיל את הזולת באיסור נחשב כמי שעובר עליו בעצמו. אולם, במקרה זה, אף אם ראובן עצמו יאכל את המאכל הוא לא יעבור על כל איסור... האיסור שנתר בפני ראובן הוא, איפוא, הענקת עצה שאינה הוגנת לשמעון. אולם, איסור זה תקף רק כאשר שמעון אינו מודע לכך שמוגש לפניו מאכל אשר הוא מחמיר על עצמו שלא לאכלו, אולם, כאשר שמעון מודע לכך, אין כל איסור בדבר, שהרי השאת עצה

דבר העורך

רבש"ע, זו ביסט מוחלל???

קומתו זקופה. תאבונו בריא. עיניו זכות כבדולת. מוחו צלול. לשונו חדה. בריאותו תקינה. ברם, משפט אחד שגור על לשונו: "אבל מה יש לי מזה?"

הרב נ. ג. שליט"א, מרביני בית מדרשונו, החיש את פעמיו בראש חודש אדר האחרון לבית אבות במרכז הארץ, בו היה עליו להפגש עם אחד מדיירי המקום, ובלשונו הצוירת הוא מתאר את אשר חזו עיניו:

"נקרא לו נחמן", הוא אומר. "בעבר, לפני כחמישים שנה, התגורר נחמן זה בסמיכות לדירתו של סבי זקני המנוח, יהודי תלמיד חכם וירא שמים. בני משפחתי נמנו וגמרו ביניהם להפיק חוברת זכרון, אשר בה יכללו עובדות מופלאות על אודותיו, וסיפורים מעניינים שנשכחו זה מכבר, למען ישמר זכרו לדורות הבאים. כל אחד מבני המשפחה נטל על עצמו מטלה מסוימת לצורך מילוי המשימה, ועלי הוטל לראיין את נחמן ולתעד את זכרונותיו על סבי זקני עליו השלום.

אין משימה קלה מזו, חשבתי לעצמי, ובליבי ריחמתי על אחי, אשר נטל על עצמו לשיטוט במחסני ארכיון בית החולים "ביקור חולים" שבירושלים, כדי לצלם מסמכים ותעודות לידה של משפחתנו, כהשלמה לחוברת.

"נחמן עסוק כעת", השיבה לי פקידת הקבלה של בית האבות השעה היתה תשע בבוקר, "סליחה?" תמהתי, "עסוק אמרת?". "כן, אדוני. עסוק מאד. כך אמר לי האחראי על התעסוקה של דיירי המקום". "מתי אוכל ליצור עמו קשר?" שאלתי, "תנסה מאוחר יותר", ענתה.

עסוק, **בוודאי הוא** סועד כעת את לבו, הרהרתי. בגיל כזה, אין הוא צריך לקום מוקדם.

"נחמן עסוק", השעה היתה אחת עשרה לפני הצהריים. **"גברת"**, שאלתי, "ננראה שמועסק אצלכם פועל בשם נחמן. לא אותו אני מחפש. אני מבקש לשוחח עם מר נחמן הישיש, עם המקטרת החומה". "כן, אני יודעת, הוא עסוק עכשיו. תנסה מאוחר יותר", אמרה.

עילוי נשמת

מרת **פראדיל טויבא וועקסלער** ע"ה
ב"ר משה הכהן ענגלאנדער ז"ל
נלב"ע כ"ד באלול תשס"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **אהרן פרנץ** ז"ל
ב"ר יוסף זאב ז"ל נלב"ע ע"ש ז"ל בתשרי תש"ם
ומרת **לאה רבקה (קוטה) קדרי** ע"ה
ב"ר משה וחיה ז"ל נלב"ע ח' באב תש"ע
הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הבחור **ליאור בנימין ורדי** ז"ל
בן יבדלחט"א הר"ר ידידיה שיחי
נלב"ע ערב ראש השנה תשנ"ב
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **יפה נמדר** ע"ה ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע כ"ו באלול תשמ"ה **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בניה **אברהם ומשה נמדר** שיחיו

שאינה הוגנת אינה אלא כאשר שמעון אינו יודע כי העצה שניתנה לו אינה הוגנת... (ראה עוד בנושא זה ב"מאורות הדף היומי" למסכת בבא בתרא, דף כו/א).

דף כד/א פרה אדומה

פרה חומה, סוסים אדומים ושיער ירוק

סוגייתנו מפרטת הלכות הנוגעות ל"פרה אדומה", אשר אפרה שימש לטיהור בני אדם טמאי-מת. בין היתר, מובא בגמרתנו הסיפור הידוע על דמא בן נתינה שזכה לפרה אדומה שנולדה בעדרו, לאחר שלא הסכים להקיץ את אביו משנתו על אף ההפסד הכספי הגדול שנגרם לו עקב כך. "פרה אדומה" כך הוא הביטוי השגור בפינו, תוך שאנו מעלים בדמיונו פרה אדומה כשושנה. אולם, הג"ר יהודה ליכטער שליט"א ממונסי שבארה"ב כתב (קובץ זכרון "עטרת שלמה" ח"ה ועיי' בספר "אשקך מיינו"), כי בהחלט יתכן שאין הדבר כן! תחילה נביא אסמכתאות לכך, ולאחר מכן נבדוק מדוע בכל זאת היא מכונה "פרה אדומה".

סוסים אדומים: בנביא (זכריה א/ח) נאמר: "והנה איש רכב על סוס אדם... ואחריו סוסים אדמים..." הנה כי כן, סוסים אדומים! ההנחה כי מדובר בזן נדיר ביותר שנכחד במהלך השנים, תתנפץ נוכח דברי רש"י (בכורות ו/א ד"ה "חמור אדום"): "סתם סוסים - אדומים הן". כלומר, הסוס המצוי, צבעו אדום. מאחר שאיננו מכירים סוסים אדומים, שומה עלינו להניח, כי בימי קדם שימשה המלה "אדום" כביטוי לגוון המכונה כיום "חום". הפרה ה"אדומה" והסוסים ה"אדומים", הם, איפוא, חומים.

השימוש במלה "אדום" כביטוי לצבע "חום": בכתבי הראשונים יש ראיות לרוב לשימוש במלה "אדום" כביטוי לצבע המכונה בפינו "חום". רש"י בפירושו לפסוק (בראשית כה/ל) "הלעיטני נא מן האדם הזה" מפרש: "עדשים אדומות", למרות שצבעם חום. רמב"ם (הל' פרה אדומה פ"ג הל' ב) כתב: "והתולעת היא הגרגרים האדומים ביותר, הדומים לגרעיני החרובים", בעוד שידוע, כי גרעיני החרובים חומים. במסכת סוכה (לה/ב) מבואר, כי אתרוג שנחתך מגליד וצבעו אדום, ורש"י (ד"ה "כאהינא סומקא") מפרש, כי כל הפירות שנחתכים מקבלים גוון אדום, בעוד שהגוון המתקבל חום הוא. כך גם כתב בעל "בית יוסף" (או"ח סי' תרמ"ה ד"ה "נחלקה"), כי צבע ה"קורא" של הלולב, אדום, אף על פי שצבעו חום. כמו כן אנו מוצאים את בעל "פרישה" (יר"ד סי' קס"ב אות ב), שכתב כי קליפת האורז אדומה.

אמור מעתה, חז"ל כינו את הצבע החום בשם "אדום". ואמנם, גם רבינו סעדיה גאון מתרגם את המלה פרה "אדומה" - "צפרא", "חום" בשפה הערבית. גם מסוגייתנו, בה נאמר "אמאי דמיה יקרין, הואיל ושתי שערות פוסלות בה", משמע כך. שכן, אם פרה "אדומה" אכן אדומה היא, אזי, אין יוקרה הרב מחמת שתי השערות הלבנות הפוסלות אותה, אלא משום שאין להשיג פרה "אדומה". על כרחך, פרה אדומה היא פרה חומה, ואין היא נדירה עקב צבעה המיוחד והנדיר, אלא מחמת שתי שערות לבנות הפוסלות אותה.

מעתה יש לברר, מדוע טושטש ההבדל הבולט בין הצבע האדום לצבע החום ושניהם מכונים בשם "אדום". זאת, ועוד: הרי התורה משתמשת במלה "חום" בהתייחסה לבעלי חיים בעלי גוון חום, וכגון (בראשית ל/לב): "וכל שה חום בכשבים", ומפרש רש"י "שחום, דומה לאדום". כלומר, הוא דומה לאדום, אך הוכר כגוון שונה ממנו. יש להבין, איפוא, מדוע במקומות אחרים לא השתמשה התורה במלה "חום" אלא בכינוי "אדום".

ובכן, אנו מכנים כל גוון בשם נפרד, כגון, כתום, ורוד, חום, אדום וכדומה. אולם, חז"ל הכלילו את כל הגוונים בעשומיהם היסודיים: אדום, ירוק וכחול ("בינת אדם" יו"ד סי' י"ג אות י"ג). מאחר שהצבע החום נמנה על גון הצבע האדום, לפיכך, לעיתים כינוהו "אדום", כשמו הראשי, ולעיתים כינוהו "חום" בשמו הפרטני. **שיער ירוק:** אם לא כן, כיצד נבין את דברי הזוהר (פי יתרו) הכותב שיש אנשים בעלי שיער בצבע ירוק! אין זאת, אלא שהגוון הצהוב מסתעף מן הירוק... (ע"ע שו"ת "פאת שדך" סי' צ"ה).

דף כו/ב אבל המינין והמסורות והמומרים היו מורידין ולא מעלין

מעללי הצנזורה - "שומר עכו"ם קדוש" ... ועוד

צרות רבות ורעות סבלו אבותינו מן המינים, מן המומרים ומן המלשינים אשר מיררו את חייהם, עד שחכמינו זכרונם לברכה קבעו: "אבל המינין והמסורות והמומרים היו מורידין ולא מעלין", כלומר, אין לסייע להם בעת צרתם, ולפיכך, אם אחד מהם נפל לבור, אין להעלותו משם. הלומד גמרא זו תמה, מדוע כתוב "היו מורידין", בלשון עבר, ולא בלשון ציווי? וכי בזמן כתיבת התלמוד לא נהגו כן? לפנינו, קוראים יקרים, טביעת יד אחת מני רבות של הצנזורה אשר פעלה בארצות אירופה במשך מאות שנים והותירה את חותמה בכל ספרי הקודש, ללא יוצא מן הכלל. עד שאפילו את שמה של מסכתנו "עבודה זרה" שינו וקראוה מסכת "עבודת אלילים".

עכו"ם שאינו עובד כוכבים: בעמוד גמרא זה, כו/ב, שבו אנו עוסקים, מצויים שינויי מלים והשמטות לרוב, הן בגמרא הן ברש"י והן בתוספות, כולם מעשי ידי הצנזורה. בכל פעם שנזכרה המלה "גוי" היא הוחלפה ל"עובד כוכבים", המלה "משומד" הומרה ל"מומר" ו"עבודה זרה" שונתה ב"עבודת כוכבים ומזלות". כתוצאה מהחלפות אלו נוצר המשפט המגוחך הבא בתוספות (ד"ה

את נחמן? ענה לי הפעם קול גברי, "נחמן עסוק, אני לא יכול לקרוא לו". היה זה בשעה חמש אחר הצהרים.

נחמן עסוק בבוקר, עסוק בצהרים, עסוק בערב. מה עושים לו שם, שהוא כל כך עסוק?

משכלו כל הקיצין, קמתי ונטלתי את רגלי לעבר בית האבות. לא כדי לראיין את נחמן. הייתי חייב לראות מה זאת אומרת "נחמן עסוק". חשתי שדבר מה אינו תקין.

מש חממה פיזיה על פנים חרושות קמטים של קבוצת באי השנים, ועל שמיות הצמר שטפטפו את רגליהם. מידי פעם הצטרף ישיש נוסף, והניח את עצמותיו על כסא מרופד. שלווה נינוחה שרתה על בית האבות. איש לא רץ, אדם לא נחפו. אין לאן למרה, דבר אינו בורח.

סקרתי את פניהם בזה אחר זה, אך לאיש מהם לא הייתה מקטרת חומה. טרם היה סיפק בידי לשאלם איפוא נחמן, החלו חמשה מהם לשוחח עמי, כל אחד על נושא אחר.

משהנחת את עיניך על אדם המצפה לשוחח עמך, איך רשאי להשילי מעליך ככלי שאין בו הפץ, הרהרתי לעצמי. לא עוד, כשמדובר באנשים באים בימים הנושאים עמם טען שנים לרוב, עמוס בחכמת חיים ובמוסר השכל, ובתוך כך, הנחתי גם אני את עצמותי על כסא פנוי וכריתי את אזני כאפרכסטי.

מורש לסיביר, הפלגתי עמם עד וילנא המעטירה וחזור לסטלינגרד, עבור דרך אבי-יאר וטשוקהולם, ולא נחה דעתם, עד שהביאוני כולם יחד עמם באוניית המעפילים לארץ ישראל.

טיבם של זכרונות, שהם מעוררים זכרונות נושנים יותר, חבוים יותר, אלו שאיך יכול לשתף בהם איש, מפני שלך גופא אינם נהירים דיים. וכי ניתן לפרוט למלים זכרון עמום של נשיקה אחרונה מאמא, או את מראה הכובע המאובק של אבא אשר נותר על המתלה שנים לאחר שנעלם כלא היה? מוטב שלא לדבר.

שקט.
לפתע, נשמע קולו של יוסף, זה משטוקהולם, "מנחה, מנחה".
"תצטרף אלינו, נכון?"
"כן".

חיים, זה מבאבי-יאר, ניגש לפני העמוד. הוא יודע, אמר זקן אחד, כי רבבות יהודי קייב נרצחו שם בח' בתשרי, אך הוא אומר, כי אינו מסוגל להתפלל על כל בני משפחתו ביום אחד, ולכן הוא מעדיף לפרוס זאת על פני כל השנה.

התפילה הסתיימה. נחמן עדיין איננו.

הזקנים פסעו לעבר חדר האוכל, ואני עיניתי בספר קודש. לפתע, נשמעה יבבה מפנית בית הכנסת. הפנית את ראשי בבהילות וראיתי את מנחם, זה מוילנא, מייבב בדמעות שלישי. "רבנו של עולם, דו ביסט מוחלל?!! רבנו... דו ביסט מוחלל?!!" - "רבנו של עולם, האם אתה מוחל ל...? מי יודע, חלפה במוחי מחשבה פיזיה, איזו קופה של שרצים נושא מנחם זה על גבו.

הוא סיים את תפילתו ומחה את דמעותיו, ומשנפנה ממקומו הפתע לראותני. עשיתי עצמי כשקוע בספר, אך הוא חש כי אני מבקש שלא להביכו, התיישב לידי וכה סיפר:

נער צעיר ופוחז הייתי. לא חפצתי ללמוד. לבו של אבי נצבט כל יום מחדש, "וואס וועט זיין מיט דיה, מנחם", ("מה יהיה אתך, מנחם?"). היה חוזר ואומר לי בכאב. "וואס וועט זיין?", הייתי משיב לו, "סי פעלט נישט וואס צו מעאכן" ("לא חסר מה לעשות").

משראה כן, שחר עבורי בכספו הדל מלמד, בחור ישיבה מוכשר, בקיא בהלכות העולם הזה, ובלבד שאלמד תורה. אולם נשארתי לעמוד במריי, וגישיתי אותו מעל פני.

עודו מדבר, וריח עדין של מקטרת מילא את חלל בית הכנסת. נחמן. בזרילות שאינה אופיינית לגילו חלף נחמן על פני, ניגש לעבר אחד הארונות, הניח את תרמילו והמשיך לדרכו.

"רי נחמן," קראתי, "רי נחמן".
"אתה מחפש את נחמן?", נייעור מנחם, חבל שלא קבעת איתו לפני כן את מועד הפגישה. רוץ אחריו, מיד, עכשיו, הוא לא יחזור הנה לפני השעה שבע בערב. רוץ, רוץ, אני אמשיך לשוחח עמך אחר כך".

"איזהו": "ועובדי כוכבים, אף על פי שכולם עובדי עבודת כוכבים"... כאילו יתכן, שעובד כוכבים אינו עובד כוכבים. המשפט המקורי היה "וגויים, אף על פי שכולם עובדי עבודה זרה".

שיבושים אלו הם פרי "גאונותה" של הצנזורה, אשר רוב אנשיה היו בורים ועמי הארץ, שלא הבינו את הכתוב לפניהם. כך למשל, לעיל (ד/א) היה כתוב בגמרא, כי אם היה הקב"ה כועס על ישראל בימי בלעם "לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט". כוונת הגמרא היא בלשון סגי נהור, שלא היה נשאר מעם ישראל שריד ופליט. הצנזור, ששלח את ידו גם במשפט זה, הוציא מתחת קולמוסו את המשפט הבא: "לא נשתייר מעובדי כוכבים משונאיהם של ישראל שריד ופליט"... לעיתים, עלו השגיאות על כל דמיון, עד שבסידורים מסויימים הודפס בתפילת "שומר ישראל": "שומר עכו"ם קדוש", במקום "שומר גוי קדוש"... גם באחת המשניות (שבת פ"ו משנה ה') הוא התעלה על עצמו, ובמקום "פאה נכרית" הוא תיקן: "פאה עכו"ם"... ("העקוב למישור" עמ' י"ט).

לא רק שמעללי הצנזורה פגעו בנוסח המלים, אלא שההלכה שונתה פעמים רבות בעקבות תיקוניהם. הדוגמאות לכך רבות מספור, אך נתמקד בעמוד שבו אנו עוסקים. נוכחנו, כי "אבל המינין והמסורות והמומרים היו מורדין ולא מעלין". מי הם ה"מסורות"? ברש"י ובתוספות מבואר כי אלו "מלשינים לשקר, המוסרין ממון חבריהם ביד עובדי כוכבים אנסין". הנוסח המקורי ברש"י היה: "מלשינים, המוסרים ממון חבריהם ביד גויים". אין מדובר במלשיני שקר בלבד, וגם לא במוסרים לאנסים, כלומר, לשודדים.

מסירות נפש על שינוי דברי תורה: דוגמא זו, המהווה טיפה מן הים, מעוררת שאלה גדולה. מהרש"ל ("ים של שלמה" בבא קמא פ"ד ס"י ט') פוסק, שאסור לשנות דברי תורה מפני הסכנה ויש למסור את הנפש על כך! תוך שהוא מוכיח זאת מן הגמרא (שם), וקובע: "שמחוייבים אנו למסור על קידוש השם, ואם ח"ו ישנה הדין הוה ככופר בתורת משה". לפיכך, יש להבין כיצד הסכימו המדפיסים להשמע להוראות הצנזורה ולכתוב פסקי הלכה מעוותים.

שאלה זו הוצעה לפני הגר"מ פיינשטיין זצ"ל אשר השיב, כי להלכה אין אנו פוסקים כמהרש"ל, ועובדת שיבוש ספרי הקודש תוך העלמת עין מכך על ידי חכמי הדורות היא ההוכחה שאין הלכה כמותו ("העקוב למישור" עמ' ל"ד). כמו כן, כבר כתב מהרש"ם ("דעת תורה" ס"י של"ד סעי' י"ב) כי בעל שו"ת "יד אליהו" (סי"ח), אשר חי מספר דורות אחר מהרש"ל, חולק עליו בכל תוקף.

נציין, כי לא רק מפאת שתיקת חכמי הדורות יש להוכיח כן. המאירי, למשל, הוסיף בכתביו עשרות 'הסתייגויות' שנאמרו רק לתשובת המינים (ראה "צפונות" א' בנושא זה), וכן רבינו יונה הפך פירוש משנה מסויימת מפני פחד המלכות, כעדותו של רשב"ץ ("מגן אבות", אבות פ"ב משנה ג').

דף כז/א דאשה כמאן דמהילא דמיא

"ועל ברייתך שחתמת בבשרינו"

כל יהודי היודע את תפקיד הברואים בעולם הזה, מודה לאלוקיו בסיום סעודתו ומברך "ברכת המזון". בברכה השנייה של ברכת המזון, הפותחת במלים "נודה לך", אנו מודים לקב"ה "ועל ברייתך שחתמת בבשרינו". נוסח זה נאמר על ידי גברים ונשים כאחד ובמאמר זה נברר מדוע נשים מברכות "על ברייתך שחתמת בבשרינו".

אכן, הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח ס"ק פ"ז סעי' ג') פוסק, כי הנשים תדלגנה על משפט זה. אולם, אנו נוהגים כדעת כל הפוסקים האחרונים אשר קבעו כי גם הנשים תכלולנה בברכתן מלים אלו, תוך שהם מבארים מדוע אין זה בבחינת חוכא ואיטולולא.

נשים הרי הן כמהולות: "מגן אברהם" (שם ס"ק ג') מבאר זאת על פי דברי סוגייתנו, בה נאמר, כי למרות דרשת רבי יוחנן שנכרי אינו רשאי למול יהודי מאחר שנאמר (בראשית י"ז) "המול ימול", ודרשו חז"ל "המל - ימול", כלומר, המהול - ימול, מכל מקום, אשה רשאית למול משום "דאשה כמאן דמהילא דמיא". כלומר, אשה נחשבת כמהולה. מעתה, מאחר שנשים נחשבות כמהולות, עליהן לומר "ועל ברייתך שחתמת בבשרינו".

הסברו זה של "מגן אברהם" לא התקבל על לבם של רבים מגדולי האחרונים, בהם, בעל "נזירות שמשון" והגה"ק ר' חיים צאנזר זצ"ל (הגהות, שם). לדעתם, אין כוונת סוגייתנו שאשה נחשבת כמהולה, אלא כוונתה שאיש שאינו מהול הרי הוא "ערל", ואילו אשה אינה נחשבת "ערלה", ולפיכך היא רשאית למול. מכאן ועד לקביעה כי אשה נחשבת כמהולה, רחוקה הדרך.

הגאון רבי שניאור זלמן מלאדי זצ"ל, מבאר ("שולחן ערוך הרב" שם סעי' ז'), כי מאחר שאין יציר אנוש קרוי אדם, אלא אם כן מצא את בת זוגו, כדברי הפסוק (בראשית ה'ב) "זכר ונקבה בראם... ויקרא את שמם אדם", לפיכך, האשה נחשבת כגוף אחד עם בעלה וראוי שתאמר "ועל ברייתך שחתמת בבשרינו", כשהכוונה היא לבעלה.

לעומת זאת, "משנה ברורה" (סי' קפ"ז ס"ק ט') מבאר, כי ברכת "נודה לך" נסובה על "שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה, טובה ורחבה", בזכות המילה וקבלת התורה. לפיכך, הן הגברים והן הנשים מזכירים את הברית בין הקב"ה לעם ישראל שבזכותה זכה עם ישראל כולו, נשים וגברים כאחד, לנחול את ארץ ישראל. מסיבה זו, גם מזכירות הנשים את "תורתך שלימדתנו", אף על פי שאינן מחוייבות בלימוד תורה (עיי"ש מה שביאר עוד).

נחמן כבר עמד על מפתח הבניין בדרכו החוצה. "כן, אדון צעיר", האיר אלי פנים, "מה בפניך?" "אהה", הגיב למשמע בקשתי. "אני עומד לצאת כעת לדרך, אודה לך אם תתלווה אלי ונצל את זמן ההליכה לשיחה, בסדר?" שאל, תוך שטפח קלות על לחיי. "הסבא שלך, כן, אני זוכר אותך היטב", החל לדבר תוך כדי הליכה מהירה. "הוא היה..."

לא התאפקתי. "רי נחמן", שאלתי, "לתומי סברתי כי שעותיך פנויות וסדר יומך, איך נאמר, מאפשר להפגש עמך בכל עת. שמא עדיין לא יצאת לפנסיה?" "אוהו", השיב לי בחיור, "יצאתי לפנסיה כשאתה ליקקת את הדבש מאותיות האלף בית. ובכל זאת, סדר יומי מסודר ומתוכנן, משום שעלי להספיק דברים רבים."

בבוקר אני מתפלל כוונתיך. שעה לאחר מכן אני משתתף בשיעור "הלכה" בבית נכסת הסמוך לבית האבות. עם סיום השיעור אני אוכל פת שחרית. בעשרה לשמונה - אני מלווה את נכדי הקטן ל"חדר", ולאחר מכן יש לי שיעור דף היומי בשטיבל במרכז העיר. בשעה עשר - אני לומד משניות בעל פה. ובשעה אחת עשרה, אני אומר את ה"סדרה". משתים עשרה עד שתיים בצהריים, אני מעלה על הכתב את חידושי התורה ששמעתי במהלך היום הקודם. לאחר מכן תפילת מנחה, ארוחת צהריים, טיול באוויר הצח בחברת בני הגדולה, שיעור חזרה ב"דף היומי", תהילים. בשש אני שומע שיעור ב"עין יעקב" בבית הכנסת הגדול, מעריב, ובשעה שמונה...

אתה מבין, אני לא ממנה, אני פשוט חייב להספיק מלימוד התורה לא יוצאים לפנסיה"... סיים באושר.

נחמן עסוק.

נפרדתי ממנו בשערי בית הכנסת שאליו צעד, ואפיו הערצה לאיש נמוך הקומה שצעדתי זה עתה בחברתו, שבתי לבית האבות, אל מנחם, הוא עוד לא סיים את סיפורו.

מנחם כבר המתין לי בחצר, עם שמיכה על הרגלים. "כן, לא שמעתי לאבא שלי", המשיך, כאילו לא פסקנו. "ראית את נחמן? ראה אותי. הוא מבכה מדוע כל שעה מכילה שישים דקות בלבד, ולדעתי, די והותר בשלושים דקות לשעה. גם איתן אין לי מה לעשות."

בעת התפילה אני מבקש סליחה מרבונו של עולם, על שלא שעיתי לעצתי של אבי, על שלא למדתי תורה בצעירותי. היום אני מבין - "כי הם חיינו". זה לא פתגם, זה אמיתות. זה החיים. ללא התורה - אין חיים. **תראה, סיים.** אני רוצה לספר לך דבר חכם ששמעתי מאבי זכרונו לברכה. אז לא הבנתי אותו, היום... **בקש בני יקירי,** אמר לי, מאדם כלשהו לשבת מחצית השעה על מקומו בלא לעשות מאומה - איש לא יסכים. כעת, צפה במאות מיליוני האנשים אשר יושבים דומם על מקומם מידי יום, במטוסים, ברכבות, במכוניות ובעגלות. מה הם עושים? מאומה. כלום. יושבים שעות על גבי שעות עד הגיעם למחוז חפצם. הם אינם חשים משועממים. המטוס המרחף, המכונית השועטת, האוטובוס הממחה והעגלה הזדהרת מקנים להם תחושה, כאילו הם עושים דבר מה.

לו רק תעצור המכונית משעיטתה, האוטובוס מחפזונו והעגלה מדהירתה, מיד תבחין בפלוני המגרד את אזנו, ובאלמוני המיטיב את משקפיו על אפו פעמים אין ספור. משעמם. אין מה לעשות.

כך הם פני החיים. אדם צעיר פועל ועושה. הולך וחוזר. עובד, מייצר, שולח ומחזיר, מוציא ומכניס, מעלה ומוריד, מביא ולוקח. הוא אינו משועמם. הוא

העלון יוצא לאור ע"י

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL ת.ד. 471 בני-ברק
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-1-700

הדף היומי

עבודה זרה כ"ב-כ"ח

כ"ו אלול-ג' תשרי

מן הראוי לציין את דברי בעל "ערוך השולחן" (שם סעי' ח), כי אין קפידא על כך שהנשים תאמרנה "על ברייתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלימדנו". לפיכך, אם בטעות הן דילגו על משפט זה - יצאו ידי חובת ברכת המזון, אף על פי שהאיש המדלג עליו לא יצא ידי חובה.

מהו הנוסח של ברכת קידוש ה'?

במשך שנות הגלות הארוכה, שטרם הסתיימה, נדרשו גדולי ישראל לשאלות בענייני פיקוח נפש ו"הרהר ואל יעבור". שאלות אלו נולדו בימי צרה וצוקה, רעה ויגון, כאשר אבותינו, יהודים מאמינים בני מאמינים, לא נטו מההלכה הצרופה כמלוא נימא.

אחד הספרים שהורתו ולידתו בימים טרופים, הוא ספר השו"ת "מעמקים" - שאלות ותשובות ועניינים שעמדו על הפרק בימי הרג ואבדן של שנת תש"א - תש"ה בגטו קובנה - מאת הגאון רבי אפרים אשרי זצ"ל [רבי אפרים היה תלמיד חכם מניצולי השואה, אשר אליו הופנו שאלות רבות ומגוונות בחיי היום היום של הגיטו, כגון, האם מותר לאכול בפני המת, או האם קטן מחויב למסור נפשו על קידוש ה', ועוד. שאלות ותשובות אלו, נערכו על ידו עם הגיעו לחוף מבטחים בניו יורק].

שאלתו המרטיטה של יהודי קדוש: בגטו קובנה רווחה שאלה מעשית ביותר: הרי מסירות נפש על קידוש ה' היא מצווה מדאורייתא, ויש, איפוא, לברך עליה - מהו נוסח הברכה? שאלה זו הופנתה אל הגר"א אשרי על ידי יהודי פולני שנמלט לליטא, אבל ידם של המרצחים השיגוהו. הוא ידע כי למחרת היום יוצאו אלפים להורג, ולפיכך הוא שאל אם הנוסח הוא "על קידוש ה'" או "לקדש את ה'". השואל הוסיף, כי ברצונו לקיים מצווה נוספת קודם המצווה הזו, האחרונה בחייו - ללמד אחרים את נוסח הברכה.

הגר"א אשרי זצ"ל ציטט בתשובתו את נוסח ברכת קידוש ה' המופיע בספר "יוסף אומץ" (סי' תפ"ג): **"ברוך אתה ה'... וציונו לאהוב שם הנכבד והנורא ההיה והוה והעתיד להיות, בכל לבבנו ובכל נפשנו ולקדש שמו ברבים, ברוך אתה ה' מקדש שמך ברבים"**. לאחר מכאן יאמר "שמע ישראל", וימסור צוארו על קדושת שמו".

לעומת זאת, השל"ה (שער האותיות סוף אות א' והובא ב"פתחי תשובה" י"ד סי' קנ"ז ס"ק ו'), מביא נוסח קצר מזה, והוא: **"ברוך... אשר קדשנו במצוותיו וציונו לקדש שמו ברבים"**. הגר"א אשרי הורה לשואל לברך כנוסח השל"ה, ואותו קדוש, הי"ד, למד את הברכה ולימד אותה ליהודים רבים אחרים (שם ח"ב סי' ב.). **הנמלט מן הגרדום, קיים מצוות קידוש ה'?** בהמשך דבריו חושף השל"ה את מהותה של מצוות קידוש ה'. כידוע, אין מברכים על מצוות אשר קיומן תלוי בדעת אחרים ולא בדעת מקיים המצווה בלבד. וכגון, על מצוות צדקה אין מברכים, כי יתכן שהעני לא יסכים לקבל את הצדקה (שו"ת הרשב"א ח"א סי' י"ח). לכאורה, גם על מצוות קידוש ה' אין לברך, שמא יתחרט הרוצח ולבסוף לא ירצחנו, ונמצא שברכתו לבטלה.

אולם, השל"ה הקדוש מבאר, כי מצוות קידוש ה' אינה תלויה בהריגה בפועל, כי אם ההתמסרות להריגה על קדושת שמו יתברך, היא היא המצווה. מעתה, הוא כבר זכה לקיים את מצוות קידוש ה', גם אם יתחרט הרוצח, או אם יעלה ביד היהודי להמלט מגיא ההריגה.

הנשרפים באש אינם מרגישים כאב!: נסיים בעדות מדהימה שכתב מהר"ם מרוטנבורג (שו"ת, דפוס פראג, סי' תקי"ז): "מאחר שגמר אדם בדעתו למסור את נפשו על קידוש השם, מכאן ואילך כל מיתה שעושים לו אינו מרגיש כלל... ותדע שכך הוא, שאין לך אדם בעולם שאם היה נוגע באש באבר קטן, שלא היה צועק, אפילו אם יעלה בדעתו לעכב עצמו מלצעוק אינו יכול לעשות. ואנו רואים קדושים שאינם צועקים כלום".

חש כאילו זמנו מלא. למען האמת, מה עשה זה? מאומה, אך הוא אינו חש בכך. כאשר שעון החול מתרוקן והולך, שוב אין הוא פועל, הולך, עובד, מייצר, שולח, מוציא, מעלה ומביא. יושב הוא על כסאו וממתין...

לכל אדם מעניק הקב"ה שק של שנים, בו צורות שנותיו הצעירות והבוגרות במקשה אחת. עליו למלא שק זה בתוכן. באמת. במהות. פעילותו הרבה בשנות צעירותו נטועת בו תחושת אשליה, כאילו הוא ממלא את חייו בתוכן. ברם, בזקנותו הוא ניצב בפני האמת במערומיה. הוא מגלה את היעוד האמיתי של החיים, את ה"כ"י הם חיינו" האמיתי. תראה את ר' נחמן, ותראה אותי", הפטיר. **"לכן, בכל יום אני שואל את בורא עולם: 'זו ביסט מוחל?!!'"**

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת עבודה זרה כ"ו כ"ז יום חמישי א' בתשרי

עצות להגנה מפני פושעים

חז"ל העניקו עצות אֶחָדוֹת לְאָדָם שְׁנִתְקַל בְּפוֹשֵׁעַ:

יְהוּדֵי שְׁהוֹלֵךְ בְּדוֹד בְּדָרְךָ, וּלְפִתַע מִתְּלֵוָה אֲלֵיו בְּרִנָּשׁ עִם פְּנוֹת לֹא כֹל כֶּף טוֹבוֹת, יִשְׁתַּדֵּל שֶׁהַבְּרִנָּשׁ יִלֵּךְ בְּצַד יָמִין שְׁלוֹ, כְּדֵי שְׂאֵם הַבְּרִנָּשׁ יִנְסֶה לְעִשׂוֹת לוֹ דְּבַר-מָה, יְד יָמִין שְׁלוֹ תִהְיֶה זְמִינָה וּמוֹכֵנָה לְעַצֵּר אוֹתוֹ. אִם הֵם הוֹלְכִים בִּירֵידָה, יִהְיֶה הַיְהוּדִי אַחֲרוֹן, כִּי אִם הוּא יִלֵּךְ לְפָנָי הַפוֹשֵׁעַ הוּא עֵלִיל לְדַרְדֵּר אוֹתוֹ בְּמִדְרוֹן. אִם הֵם הוֹלְכִים בְּעֵלְיָה - לְהִפָּךְ, יִהְיֶה הַיְהוּדִי רִאשׁוֹן כְּדֵי שֶׁהַבְּרִנָּשׁ לֹא יִדְחַף אוֹתוֹ לְאַחֲרוֹ. עַל הַיְהוּדִי לְהִזָּהֵר שְׁלֹא לְהִתְכַּוֵּף לְפָנָי הַפוֹשֵׁעַ, כְּדֵי שֶׁהֵלֵךְ לֹא יִנְצַל אֶת הַהִזְדַּמְנוֹת לְתַקְף אוֹתוֹ.

אם הפושע שואל אותו: להיכן אתה הולך? יענה לו לדרך רחוקה יותר ממה שהוא מתכנן. למשל: אם הוא בדרך מירושלים לבני ברק, יאמר: אני בדרך לחיפה. מדוע? כי כעת הפושע יודע שיש לפניו זמן רב לבצוע זממו, ויתכן שהוא ימנע מלתקף את היהודי עד בני ברק, מתוך מחשבה לתקף אותו בהמשך הדרך, וכך ינצל היהודי כי בהגיעם ליד בני ברק הוא יכנס לתוך העיר.

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חיג:
1700-500-151
חודש היכרות חינם

עילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב פניגשטיין** ז"ל
ב"ר שאול יצחק ז"ל נלב"ע כ"ה באלול תש"ך
וזוגתו מרת **שושנה דבורה** ע"ה
ב"ר אלטר סטרלצר ז"ל נלב"ע ח' בתשרי תרצ"ו
תנצב"ה
הונצחו ע"י ידידנו
הר"ר **שאול יצחק פניגשטיין** ומשפחתו שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **משה אליעזר האוזר** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ז באלול תשנ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידנו
הר"ר **שלמה האוזר** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה שיינדל נפחא** ע"ה
ב"ר יצחק צבי נפחא ז"ל
נלב"ע ער"ה תשנ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב ר' **אליעזר צבי זיכרמן** ז"ל
ב"ר דוד זצ"ל י"ר כולל בית דוד - חולון
נלב"ע כ"ה באלול תשס"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו